

7. Відкрито нові можливості з академічної мобільності для українських вищих навчальних закладів і студентів [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usinovivni/novini/2015/09/03/vidkritonovi-mozhливosti-z-akademichnoyi>. — 7 вересня 2015 р., 12:30.

8. Global Flow of Tertiary-Level students [електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.uis.unesco.org/education/pages/international-student-flow-viz.aspx>. — 8 вересня 2015 р., 23:00.

9. Лозовий В. С. Інтернаціоналізація вищої освіти України: проблеми та перспективи / В. С. Лозовий // Гілея: наук. вісн.: збірн. наук. пр. / гол. ред. В. М. Вашкевич. — К. : ПП «Видавництво «Гілея», 2014. — № 82. — 484 с.

Олена Білизна

ДОСВІД РЕФОРМУВАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯПОНІЇ

Проблеми функціонування вищої освіти України часто пов'язують із демографічною кризою, падінням престижу освітньої діяльності, незбалансованістю ринку праці тощо. Проте світовий досвід демонструє, що найбільшою загрозою вищій освіті є незадовільна якість освітніх послуг. У процесі пошуку «кращих прикладів» вітчизняні реформатори освіти звертаються до досвіду країн ЄС та США, які часто виступають орієнтирами стратегій модернізації та покращення якості в освітній сфері. Поза увагою, однак, залишається позитивний досвід країн Азії, які за останні десять років здійснили суттєвий прорив у розбудові освітньої системи. На особливу увагу заслуговують успіхи у реформуванні університетів Японії, чимало яких входять до групи кращих освітніх центрів світу (The University of Tokyo, Kyoto University), а вища освіта в країні носить масовий характер [1]. Усе це актуалізує необхідність аналізу досвіду Японії у процесах забезпечення широти охоплення та рівності доступу до вищої освіти, механізмів фінансування університетської освіти і науки, а також забезпечення якості освіти, розробки інструментарію її підвищення.

Сучасна Японія – країна з високим рівнем життя населення: одні з кращих у світі технічних розробок, перше місце у сфері електроніки, автоматики тощо.

Японія – це країна з 127-мільйонним населенням. Майже 50% випускників шкіл отримують вищу освіту, тому що мати гарну освіту в Японії дуже престижно, а дати гарну освіту дитині – найголовніше завдання кожної родини. Від того, яку школу, а потім ВНЗ закінчить дитина, значною мірою залежить його подальше життя і кар'єра, тобто, якість і рівень життя [2].

Спочатку, на реформування японських закладів вищої освіти, великий вплив зробила конструкція Гумбольтівського університету. Ідеться, насамперед, про принципи державного забезпечення, академічної автономії, універсального спектру освіти і наукових досліджень. Після Другої світової війни широко використовувався досвід США, а саме: стандартизація освітніх установ, розширення приватного фінансування, введення ступенів, академічних кредитів і багатьох інших організаційних принципів, аналогічних американським. У 1960–1975 роках і 1991–1995 роках швидко зростала кількість приватних і громадських університетів, оскільки в ці роки

міністерство освіти спрощувало вимоги до формування нових установ. Це відбувалось за рахунок структурних змін, а саме – зміна статусу «коледж» (до реформи), на новий лад – «університет» [3]. У 2003–2004 роках почалося реформування структури управління, принципів фінансування і методів оцінки спочатку національних, а потім і інших університетів. Реформи отримали назву «великого вибуху» (big bang) і викликали серйозну критику серед традиційно консервативних представників академічних кіл. Тим не менш, до кінця десятиліття реалізувалися практично всі намічені цілі, а система вищої освіти істотно оновилася. У даний час третинна освіта в Японії включає в себе кілька типів організацій, які можна класифікувати за формою власності (державні, громадські, приватні) та рівнем надання освітніх послуг (університети, короткострокові університети, коледжі різних типів, спеціальні професійні школи) [4]. Сучасна система вищої освіти включає в себе наступні основні чотири види освітніх установ: 1) університети повного циклу (4 роки) і прискореного циклу (2 роки); 2) професійні коледжі; 3) школи спеціальної підготовки (технологічні інститути); 4) школи післядипломного навчання (магістратури).

Мабуть, головна ознака системи вищої освіти Японії – її ієрархічність. Жорсткі ієрархії пронизують і університетські, і не університетські сектори. Не університетський сектор – це, по суті, «ВНЗ другого сорту», які виконують скоріше соціальні, ніж освітні функції. Юридично молодші коледжі з двох- або трьохрічним курсом навчання вважаються повноправними ВНЗ, але фактична підготовка і престиж їхніх дипломів не відповідають рівню вищої школи [5].

Невід’ємною частиною життя університетів стала реформа інформатизації. У 80% з них є спеціальні лабораторії, де студенти отримують навички роботи з комп’ютером. У 40% установ вищої школи інформатика стала обов’язковим предметом. Зростають вимоги до методів навчання та кваліфікації викладачів. Кожен університет повинен забезпечити студентів всією необхідною інформацією не тільки про загальні програми навчання, а й зміст кожного курсу. Ці відомості закладаються в базу даних, до якої мають доступ усі студенти. Таким шляхом з’ясовують їхнє ставлення до тих чи інших курсів, що змушує викладачів постійно підвищувати кваліфікацію [6].

Великий інтерес до розробки реформи освіти проявили всі верстви японського суспільства. До вересня 2002 року в Японії було зібрано понад 5300 думок і пропозицій, які стосуються вдосконалення існуючої системи освіти, більшість з них також було враховано при розробці проекту реформи.

Характерними елементами реформ японської системи освіти можна вважати її націленість на індивідуалізацію навчання, посилений розвиток розумової діяльності і творчих здібностей, пом’якшення стресу, одержуваного абітурієнтами при вступі до ВНЗ, розширення освітніх можливостей за допомогою системи безперервної освіти, сприяння процесу інтернаціоналізації японського суспільства.

З 2004 року за програмою реформ всі державні університети отримали юридичний статус спеціальних корпорацій, що діють у сфері освіти. І з цього часу управління зосереджено в руках президента (ректора) і ради директорів (проректорів), що мають широкі повноваження щодо визначення рівня і системи виплати працівникам і викладачам, термінів найму, витрачання бюджету. Ректор обирається радою директорів або колективом працівників з числа кандидатур, висунутих підрозділами університету або засновниками.

Члени ради директорів призначаються ректором або засновниками. Ні ректор, ні проректори після закінчення строку повноважень (4–5 років, і не більше двох термінів) не мають права продовжувати роботу у своєму університеті і зобов'язані його покинути. Ректору і проректорам підкоряються факультети, аспірантура, афілійовані інститути і секретаріат.

Таким чином, приклад Японії підтверджує, що обсяги витрат, рівень якості та широта доступу до університетської освіти тісно взаємопов'язані між собою. Скорочення державного фінансування і реформи привели до розширення пропозиції в приватному секторі освітніх послуг, але це супроводжується посиленням диференціації японських університетів. Пошуки оптимального співвідношення між вартісними, якісними і соціальними характеристиками освітнього процесу будуть продовжуватися і в майбутньому і займуть, мабуть, досить тривалий час [7].

Отже, за останні роки система освіти в Японії пережила цілу низку реформ. По-перше, використання досвіду США призвело до стандартизації освітніх послуг, розширення приватного фінансування, введення ступенів, академічних кредитів, зросла кількість приватних і державних університетів. По-друге, відбулася реформа структури управління, принципів фінансування і методів оцінки університетів. По-третє, пройшла реформа інформатизації, в результаті якої зросли вимоги до методів навчання та кваліфікації викладачів, усі університети отримали юридичний статус спеціальних корпорацій, що діють у сфері освіти.

Серед численних реформ, які проводяться в Україні, на наш погляд, незначна увага приділяється освітнім, адже від інтелектуального рівня громадян залежить успіх та процвітання країни в цілому. Використовуючи досвід Японії, можна зробити висновок про цінність проведення реформи інформатизації освітніх послуг, тобто, більш досконале вивчення ІТ-технологій. Це дало б змогу конкурувати з провідними країнами у цій сфері. Не менш важливим є проведення соціальних досліджень, які дають можливість з'ясувати ставлення студентів до тих чи інших курсів, що змішує викладачів постійно підвищувати кваліфікацію та відповідально ставитися до навчально-виховного процесу. На нашу думку, доцільно регулярно проводити опитування серед населення, щодо їх бачення розвитку освітніх послуг для більш ефективного запровадження реформ.

Список використаної літератури

1. *Аримото А.* Реформа высшей школы в Японии / А. Аримото // Экономика образования. – 2007. – № 6. – С. 91–92.
2. *Бондарь А.И.* Все о Японии / А.И. Бондарь. – Х.: Фолио, 2008. – 127 с.
3. *Білецька С.* Педагогіка дитиноцентризму в суспільному вихованні США та Японії / Світлана Білецька // Шлях освіти. – 2007. – № 2. – С. 23–28.
4. *Белов А. В.* Основные направления реформы университетов Японии / А. В. Белов // Япония 2014. Ежегодник – М.: «АИРО–XXI», 2014. – С. 88–108.
5. *Грищенко І. М.* Стан та особливості управління вищою освітою в Японії / І.М. Грищенко // Трибуна. – 2009. – № 9–10. – С. 26–29.
6. *Железняк О.В.* О трех реформах образования в Японии / О.В. Железняк // Электронная газета «Вести образования» 2011. – № 8. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://eurekanext.livejournal.com/1945.html>
7. *Нохара Х.* Реформа государственных университетов и научных исследований в Японии / Х. Нохара // Экономика образования. – 2008. – № 3. – С. 77–82.